

29. Opstellen en indienen van de jaarrekening en de begroting

In de kerkorde (ord. 11-5, 11-6 en 11-7) is opgenomen dat elke gemeente (en diaconie) jaarlijks een begroting en een jaarrekening opstelt en deze ter beoordeling inzendt aan het Classicale College voor de Behandeling van Beheerszaken (CCBB) van de regio waaronder de gemeente valt. Ook voor de procedure rondom het opstellen en goedkeuren van de begroting en de jaarrekening zijn regels opgenomen in de kerkorde (ord. 11-5 en 11-6).

Achtergrond

In de Generale regeling 12 (vermogensrechtelijke aangelegenheden) is opgenomen dat het Generale College voor de Behandeling van Beheerszaken

(GCBB) modellen kan voorschrijven waarbij de gemeenten gehouden zijn om van die modellen gebruik te maken. Dit betreft onder andere modellen voor de begroting en de jaarrekening van gemeenten (en diaconieën), inclusief rekeningschema. Verder kan het GCBB ook voorschrijven op welke wijze de begroting en de jaarrekening aan het CCBB ter beschikking wordt gesteld. Deze bevoegdheid van het GCBB heeft inmiddels geleid tot de verplichting om vanaf de begroting 2020 en de jaarrekening 2019 deze in te dienen via FRIS (Financieel Rapportage- en Informatie Systeem) en gebruik te maken van het rekeningschema zoals dat in FRIS is opgenomen. Verder heeft het GCBB de *Richtlijn begroting en jaarverslaggeving Protestantse Kerk* opgesteld. Gemeenten en diaconieën zijn gehouden deze richtlijn te betrekken bij de opstelling van de begroting en jaarrekening.

FRIS (Financieel Rapportage- en Informatie Systeem)

FRIS is een nieuw hulpmiddel voor een optimaal en proactief beheer van en door gemeenten, diaconieën en CCBB's. Door een uniforme werkwijze is het toezicht door de CCBB's eenvoudiger en minder arbeidsintensief. Verder is FRIS gekoppeld aan LRP (Ledenregistratie Protestantse Kerk) en onthoudt het systeem ingevoerde gegevens van voorgaande jaren. FRIS moet het de gebruikers makkelijker maken om te signaleren, te vergelijken en vooruit te kijken. Bovendien staat FRIS in de cloud wat betekent dat er niet op lokale computers meer hoeft te worden gewerkt, met de risico's van dien.

Begroting

De begroting met toelichting is meer dan een opsomming van de verwachte inkomsten en uitgaven van de gemeente. In feite geeft de begroting het beleid voor het komende jaar weer, vertaald in geld. Daarom dient het opstellen van de begroting zorgvuldig te gebeuren. Hiervoor zal teruggekeken moeten worden, maar ook vooruit. Welke ontwikkelingen zien we in de afgelopen jaren en wat heeft dat voor gevolgen voor de komende jaren? Het gaat om ontwikkelingen in de ledenaantallen en de leeftijdsopbouw van het ledenbestand (belangrijk voor de inkomsten levend geld), om gebouwen en onderhoud van gebouwen, om ontwikkelingen in de kosten voor het pastoraat, enzovoort. Pas wanneer hiervan een goed beeld is, kan er een begroting voor het komende jaar opgesteld worden.

Daarbij is het goed om niet alleen te kijken naar de situatie van het komende jaar, maar ook naar de jaren daarna. Dat betekent dat er ook een meerjarenprognose dient te zijn. Regeren is vooruitzien. Het tijdig signaleren van knelpunten zorgt er ook voor dat tijdig maatregelen genomen kunnen worden om de gevolgen hiervan te beperken en op te lossen.

De begroting en de meerjarenprognose zijn daarom bij uitstek goede beleidsinstrumenten die, niet alleen binnen het college van kerkrentmeesters, maar zeker ook in de kerkenraad, voldoende aandacht moeten krijgen en

besproken moeten worden. De kerkorde geeft niet voor niets aan dat de begroting en de jaarrekening een gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn van het college van kerkrentmeesters en de kerkenraad (ord. 11-2-7).

Jaarrekening

De jaarrekening geeft een terugblik naar het financiële reilen en zeilen van het afgelopen jaar. Een complete jaarrekening dient dan ook te bestaan uit een balans en een exploitatierekening met een toelichting. Verder zijn ook de vergelijkende cijfers van de begroting van dat jaar en de werkelijke cijfers van het jaar daarvoor belangrijk. Dat geeft inzicht in de ontwikkelingen en de mogelijke verschillen ten opzichte van de begroting en de vorige jaarrekening.

Voor het opstellen van een goede jaarrekening is een goede administratie belangrijk. Gezien de hiervoor genoemde zaken met betrekking tot de modellen en het rekeningschema is het ook belangrijk dat de administratie hierbij aansluit. Daarnaast zijn er in de eerdergenoemde Richtlijn begroting en jaarverslaggeving Protestantse Kerk regels opgenomen hoe de gemeente om dient te gaan met de waardering van onroerende goederen, beleggingen, de vorming van fondsen en voorzieningen en andere balansposten. Naast een zo transparant mogelijk beeld van de financiële positie van de gemeente, kunnen kengetallen uit de jaarrekening worden gebruikt om als gemeenten onderling te kunnen vergelijken.

Een belangrijk onderdeel bij de jaarrekening is de controle van de jaarrekening. In de kerkorde is hierover het volgende opgenomen:

'Elk jaar wordt vóór de vaststelling van de jaarrekening de financiële administratie van de gemeente en de diaconie gecontroleerd door een door de kerkenraad aan te wijzen registeraccountant of accountant-administratieconsulent dan wel twee andere onafhankelijke deskundigen' (ord. 11-6-4).

De controle van de jaarrekening is dus de verantwoordelijkheid van de kerkenraad. Bij de keuze voor een registeraccountant of een accountant-administratieconsulent mag worden uitgegaan van deskundigheid en dus een goede en inhoudelijke controle. De toegestane verklaringen zijn: een beoordelingsverklaring of een controleverklaring. Een samenstellingsverklaring voldoet niet.

Bij de keuze voor twee andere onafhankelijke deskundigen (te denken valt aan financiële deskundigen van buiten de gemeente, waarvan jaarlijks een persoon wordt gewisseld) zal de kerkenraad voldoende zekerheid moeten hebben dat de controle inhoudelijk goed wordt uitgevoerd. Om gemeenten hierbij te helpen is er een controleformulier beschikbaar. Het gebruiken en volgen van dit formulier geeft inzicht in de mate waarop de controle heeft plaatsgevonden. Het controleverslag zal daarom ook onderdeel moeten zijn van de bespreking in de kerkenraad.

Indienen van de begroting en jaarrekening bij het CCBB

De begroting dient uiterlijk 15 december van ieder jaar ter beoordeling worden gestuurd aan het CCBB in de regio waaronder de gemeente valt. Voor de jaarrekening is uiterlijk 15 juni de datum van insturen. Zie verder ook Hoofdstuk 34 (Het toezien van de kerk).

Functiescheiding boekhouding en middelenbeheer

Belangrijk aandachtspunt bij de administratie en de controle van de jaarrekening is de functiescheiding tussen boekhouding en middelenbeheer. In de kerkorde is het volgende opgenomen:

“Elk college draagt er zorg voor dat de boekhouding en het middelenbeheer niet in één hand zijn” (ord. 11-2-5).

In de praktijk betekent het dat er zo mogelijk twee personen betrokken zijn: iemand die de betalingen doet en iemand die de administratie verzorgt. Met andere woorden, het vier ogen principe. De ervaring leert dat bij fraudegevallen, die helaas ook in de kerk voorkomen, het ontbreken van functiescheiding een van de belangrijkste oorzaken is.

Publicatie in het kader van de ANBI-verplichtingen

Een ander belangrijk punt is de publicatie van de exploitatiecijfers in het kader van de regelgeving in de ANBI-wetgeving. Vanuit deze wetgeving dient elke gemeente en diaconie jaarlijks voor 1 juli de cijfers van het voorafgaande jaar te publiceren op een website (afzonderlijke pagina met een unieke URL), meestal de website van de gemeente. Het niet voldoen aan deze regelgeving kan leiden tot intrekking van de ANBI-beschikking voor de betreffende gemeente, maar kan uiteindelijk ook leiden tot intrekking van de groepsbeschikking die voor alle gemeenten en diaconieën geldt. De kerkelijke gemeente en diaconie zijn beide rechtspersonen en vallen derhalve onder de ANBI-verplichtingen. Daarom dient elke gemeente en diaconie alert te zijn op de tijdige publicatie om problemen met de aftrekbaarheid van giften te voorkomen. In hoofdstuk 31 (ANBI (Algemeen Nut Beogende Instellingen)) is hierover meer informatie te vinden.

Bezinning

Het opstellen van begrotingen en jaarrekeningen zijn de belangrijkste processen in de administratie van de gemeente. Ga eens bij uzelf na of dit proces in uw gemeente voldoende zorgvuldig gebeurt met in acht name van de gedachten die hierover bij de kerkenraad leven. Vormt de begroting daadwerkelijk een weergave van het beleidsplan van de gemeente?

Meer informatie

- <https://kerkrentmeester.nl/kennisbank/begroting-jaarrekening>
- <https://www.protestantsekerk.nl/thema/kerkorde>
- <https://www.protestantsekerk.nl/thema/fris>